

OSKU, DOAIVU JA RÁHKISVUOHTA- LEATGO SÁMIIDGE OĐĐA ÁŠŠIID OVDDAS?

Mas vuolgá luonddusuodjaleaddji mokta dáistalit luonddu beales, vaikko dieđa ja dieđihangaskoamit dadjat juo beaivválaččat duođastit ahte ii leat šat doaivu? Biras duššá, dasa eat veaje maidige. Eanaspáppa eallin hávká áimmu, čázi ja eanavuodu nuoskkidemiide, ja olmmoš goddá iedas sogaheapmin. Gánnáhago oppalohkáii šat suodjalit luonddu? Čuovvovaš čállošis guorahallojuvvo vehá, manin luonddusuodjaleaddjit geahččalit goittot vel joatkit. Oskku váilun ja doaivvuhisvuohta arvvahuhttet mángga sápmelaš luondduustibage.

Luondduaktivisttaid mielde luonddusuodjaleaddjit leat golmmaláganat. Oassi jáhkket juogalágan ipmašii: buot ekokatastrofain ja dáhpain fuolakeahtá boahá beaivi, goas buot jorggiha buorebu guvlui. Olbmuid čalmmit rahpasit, sii áddejit viimmat ahte luonddusuodjaleapmi lea vealtameahtun, gáddjojupmi boahá ovdalگو buot lea duššan. Nuppit fas jorgalit nuppegežiid oppa doaivvuhisvuođaproblema: fertehan doaivu leat, dasgo leat olbmot geat barget luonddu buorin. Livččiihan áibbas jierpmiheapmi rahčat ja skievttidit áiggi, jos diehtá ahte buot manná duššás. Goalmmát joavku fas fidne fámus ráhkisvuođas lundui. Sii leat juo juogaláhkai manahan doaivvuset, muhto deháleamos ii leat gávdnat luonddusuodjaleapmái jierpmálaš ákkaid, muhto luohttit dasa maid gamustis dovdá duohtan. Dákkár luonddugáhtejeaddji vudjet ovddosguvlui seamma dovdamušat, maid fámus mii duoddariin dahje mehciin jodedettiineamet bisánat, vuoignat čiekŋalit, ja luoitit čalmmiideamet ja jurdagiiddámet vádjolit.

Mii leat hui gergosat čujuhit nuortaráji duohkai: oaidnit hui álkit váraid ja moivviid doppe. Lea dušši stuoridit ášši veagal. Suopma ja oarjeriikkat leat dušše dikšon ášši čeahpibut hoigademiin bázahusaid ja buot máilmmi nuoskkideaddjiid eará sadjái: boahhtevas buolvvaide, olgoriikkaide, merrii, olbmuid čiekŋaleamos jurdagiidda. É Dálá eallindási sáhtá bajásdoallat dušše rivvemiin eará riikkain veahkkeváriid, barggu ja ruskafuolahusa. Ii dárbbas olusge smiehttat, go millii badjána mo Suopma dikšu atomabázahusgažaldaga: bázahusat fievrividuvvojit dieđusge nuortaráji duohkai.

Luonddusuodjalanguovllut leat rikkes servodaga luksusgálvu. Birrasa duššama dagahit olbmo viggamušat váldái, buresbirgejupmái ja buorredillái. Olbmo vuohki ollašuttit olmmošvuođas ii leat árbejuvvon iešvuohta, muhto historjjálaš ovdáneami boadus. Das sáhtá oainnestit uhccánaš doaivvuge: lea vejolaš nuppástuhttit historjjá jođu, lea vejolaš riegádahttit ođđa árvvuid, ođđa eallinvugiid.

Luonddugáhtejeaddjit leat mángii leamaš menddo gitta iežaset oaiviliin, sii eai leat váldán doarvái vuhtii olbmo ovddideami. Mu mielas luonddusuodjalanbarggu okta ulbmil lea viggamuš ilolut olmmošvuođa guvlui nu ahte eallimis sáhtá návddašit dakkárin go dat lea. Dalle eallin ja bargu iluiguin ja morrašiiguin ii laktojuvvošii váldeviggamušaide. Ferte gal dovdastit ahte sáhtá orrut amas dáistalit girdisáhpániid ja fiskescizi beales, go seamma áigái otsonaráigi stuorru, Davvimearra jápmá, vuovddit hávket. Nuppe dáfus ii datge olus veahket, jos

čohkkát ruovttus ruossalaš giedaid. Jos eai livčče álbmotlihkadusat, birasovttastusat ja ovttaskas aktivisttat, de máilmmis ii sihkkarit ságastallojuvoše dain issoras áššiin, mat uhkidit min ja buot elolaš birrasa.

Dárbbášuvvošii ođđa olmmoš, guhte fihtte mas lea jearaldat. Eanet ja eanet olbmot smihttet, maid sáhtášedje bargat birrasa buorin iežaset eallinbirrasis. Sii váldet čielgasa áššiin ja doaibmagohtet konkrehtalaččat birrasa buorin. Ná sidjiide šaddá lagaš gaskavuohta lundui, ja ii-ávnnaslaš árvvuin bohtá eallinsisdoallu. Dákkár olbmot eahpidišgohtet mánga earáge ášši. Sii sirregohtet bázahusaideaset, smihttet dárkilit mo ja gos dollet luomu ja buot vuosttasin ásahtit politihkkii ođđa gáibádusaid. Vejolašvuohta nuppástussii lea ná rahppojuvvon. Buot bahámus lea goittot doaivvuhisvuođa leavvan. Mis lea dan vuostáge dálkkas: mii oidit stuorra áššiid politihkas ja addit ovdasaji geavatlaš bargguide, dalle go buđaldat uhca áššiiguin ruovttubirrasis.

Sámiid oktavuoha lundui ii leat beassan boatkanit, ja nuba illá jáhkán ahte dáppe dárbbáša bágget olbmuid vai morihit gozihit boares dovdamušaideaset lundui. Mis baicce orru leamen dakkár boasto jurdda ahte dáppe ii luonddu dárbbáš oppa gáhttetge, go dáppe buot lea nu buhtis. Dán boasto áddejumis galgá viimmatge luohpat. Ja duohta dieđusge lea ahte sámejuovllu olbmot hárvvet ásojuvvon eatnamis eai olle seammái go ovdamearkka dihte miljovnnat suopmelaččat gáržžit viidodagain. Liikká dáppege lea buorre suokkardit, man guhkás leat gárvásat oaffaruššat. Mas luohpat, man geavahat uhcit? Buot ii sáhte fidnet. Lea juogo ng. eallindássi ja dan bajideapmi, goas eallindássin áddejuvvo dušše ávnnaslaš buori čohkken. Eai guohtoneatnamatge juolo loahpaheamet, jeagilge nohká goas nu. Nuppe dáfus šaddá guorahallat, makkár lea buorre eallin. Dákkárat leat ovdamearkka dihte buhtes áibmu, čáhci ja biebm. Goappá atnit buorebun, eallindási vai eallinšlájá? Árbevirolaš sáme kultuvrras lea leamaš sadji guktuide. Doallot nappo gitta goappásge, vai bohttevaš buolvvaidege báhcá juoga nu.